

STUDIA ŹRÓDŁOZNAWCZE

Commentationes

XXXVI

W

STUDIA ŹRÓDŁOZNAWCZE

XXXVI

A C A D E M I A S C I E N T I A R U M
E T L I T T E R A R U M P O L O N A
I N S T I T U T U M H I S T O R I C U M

COMMENTATIONES

XXXVI

WARSZAWA — POZNAŃ 1997

WYDAWNICTWO NAUKOWE PWN

P O L S K A A K A D E M I A N A U K
I N S T Y T U T H I S T O R I I

STUDIA
ŹRÓDŁOZNAWCZE

XXXVI

WARSZAWA — POZNAŃ 1997

WYDAWNICTWO NAUKOWE PWN

KOMITET REDAKCYJNY

*Aleksander Gieysztor (redaktor naczelny), Maria Koczerska,
Stefan Krzysztof Kuczyński, Brygida Kürbis, Gerard Labuda,
Józef Szymański, Tomasz Jasiński, Danuta Zydorek (sekretarz)*

Adresy Redakcji:

Redaktor Naczelny

Plac Zamkowy 4, 00-277 W a r s z a w a
tel. 635-48-92 Zamek Królewski

Adres do korespondencji (sekretariat)

ul. Zwierzyniecka 20/Ip, 60-814 P o z n a ń
tel. 480-901 w. 4 (Instytut Historii PAN)
ul. Św. Marcin 78, 60-809 P o z n a ń
tel. 536-709 w. 130, 215 (Instytut Historii UAM)

Wydawnictwo ciągle poświęcone naukom pomocniczym historii
oraz źródłoznawstwu polskiemu i powszechnemu

TOM XXXV

przygotowany w latach 1994 – 1995

PRINTED IN POLAND

ISBN 83-01-12190-4

ISSN 0081-7147

Na okładce:

Pieczęć penitencjarza papieskiego Marcina Polaka
Wrocław, Archiwum Państwowe akta zespołu Rep. 125, syg. 108

SPIS RZECZY * TABLE DES MATIERES

Artykuły i rozprawy * Articles et etudes

Ryszard G r z e s i k, Literackie wzorce ikonografii Drzwi Gnieźnieńskich	1
Die Reliefdarstellung der Gnesner Bronzetür und ihre literarische Herkunft	7
Elżbieta D ą b r o w s k a, Średniowieczny ceremoniał pogrzebowy wyższego duchowieństwa polskiego — studium archeologiczno-historyczne	9
La sépulture épiscopale et abbatiale dans la Pologne médiévale	28
Jan Andrzej S p i e ż, Polskie nagrobki z XIII i XIV wieku w bolońskim kościele Dominikanów	31
Polnische Grabstätten an der Dominikanerkirche in Bologna (13–14 Jh)	42
Jan T y s z k i e w i c z, Karaimi litewscy w czasach Witolda i sprawa przywileju datowanego rokiem 1388	45
Lithuanian Karaites at the time of Witold the Great and the problem of the privilege dated on 1388	63
Maria B ł a z i a k, <i>De magna strage</i> kazaniem bernardyńskim czy uniwersyteckim?	65
<i>De magna strage</i> — eine Minoriten-Predigt oder Universitätsrede?	70

Erudycja i hermeneuza

Brygida K ü r b i s, W stulecie monachijskiej filologii łacińskiej średniowiecza	73
Marian P l e z i a, Kodeks Mikołaja z Rogalina plebana z Sielec	85

Miscellanea

Ewa S u c h o d o l s k a, Radziwiłłowski tłok pieczętny z drugiej połowy XVIII w.	89
Karol Marian P o s p i e s z a l s k i, Straty osobowe mniejszości niemieckiej w Polsce we wrześniu 1939 r. Przeglądowe studium źródłowe nad tzw. sprawą 58 000 Volksdeuschów	101

Artykuły recenzyjne i recenzje * Articles critiques et comptes rendus

Hagiografia w nowej perspektywie źródłoznawczej (<i>Henryk Fros SI</i>)	109
W. B e r s c h i n, Biographie und Epochenstil im lateinischen Mittelalter. I. Von der Passio Perpetuae zu den Dialogi Gregors des Grossen. II. Merovingische Biographie. Italien, Spanien und die Inseln im frühen Mittelalters. III. Karolingische Biographie 750–920 n. Chr. Quellen und Untersuchungen zur lateinischen Philologie des Mittelalters. Begründet von L. T r a u b e, hrsg. v. W. B e r s c h i n, Bd. 8, 9, 10, Stuttgart 1986, 1988, 1991 (<i>Brygida Kürbis</i>)	111
Kilka uwag do genealogii Giedyminowiczów (<i>Jan Tęgowski</i>)	113
Problem świadomości upadku państwa zachodniorzymskiego w pismach Ennodiusza B. Nāf, <i>Das Zeitbewusstsein des Ennodius und der Untergang Roms</i> , Historia. Zeitschrift für Alte Geschichte XXX, 1, 1990, (<i>Jan Prostko-Prostyński</i>)	117
E. J. P o l a k, Medieval and Renaissance Letter Treatises and Form Letters, Leiden—New York—Köln 1993 (<i>Maria Koczerska</i>)	119
A. C i e ń s k i, Pamiętniki i autobiografie światowe, Wrocław 1992 (<i>Gerard Labuda</i>)	120
Mistrza Wincentego zwanego Kadhubkiem Kronika Polska. Wydał, wstępem i przypisami opatrzył M. P l e z i a, Pomniki dziejowe Polski, ser. 2, t. XI, Kraków 1994 (<i>Brygida Kürbis</i>)	122

Benedicti Minoratae dicti chronica et eius continuatio, edidit L. Dušek, w: Franciszkanie w Polsce średniowiecznej, cz. 2 i 3, pod red. J. Kłoczowski ego, t. I, Lublin–Kraków 1989 (<i>Gerard Labuda</i>)	124
H. Latvīsis ir H. Vartberge, Livonijos kronikes, Vilnius 1991 (<i>Rafał Witkowski</i>)	125
Verzeichnis der Originale spätmittelalterlicher Papsturkunden in Österreich, 1198–1304. Ein Beitrag zum Index Actorum Romanorum Pontificum ab Innocentio III ad Martinum V electum. Bearb. v. W. Hilger, Wien 1991 (<i>Jan Leśny</i>)	126
Акты социально-экономической истории Севера России конца XV–XVI в. Акты Соловецкого монастыря 1479–1571 гг. Сост. И. З. Либерзон. Акты Соловецкого монастыря 1572–1584 гг., Ленинград 1990 (<i>Bożena Hrynkiewicz-Adamskich</i>)	127
Deutsche und Polen in der Revolution 1848–1849. Dokumente aus deutschen und polnischen Archiven. Hrsg. für das Bundesarchiv v. H. Booms und für die Generaldirektion der staatlichen Archive Polens v. M. Wojciechowski. Bearb. v. H. Boberach, B. Booms, E. Frąckci, S. Kłys, S. Nawrocki, H. Schenk, Boppard am Rhein 1991 (<i>Witold Molik</i>)	129
A. Lippold, Historia Augusta, Reallexikon für Antike und Christentum, 15 (1990), col. 687–723 (<i>Jan Prostko-Prostyński</i>)	131
W. Drelicharz, Wstęp do studium źródłoznawczego „Rocznika Sędziwoja”, Studia Historyczne, t. 35 (1992); K. Ożóg, Dopełnienie szamotulskie — Studium źródłoznawcze, tamże (<i>Gerard Labuda</i>)	132
R. Walczak, „Protocollum” augustianina — eremity zwanego Angelusem ze Stargardu. O polsko-pomorskich związkach historiograficznych w średniowieczu, Poznań 1991 (<i>Kazimierz Myśliński</i>)	133
U. Borkowska OSU, Królewskie modlitewniki, Studium z kultury religijnej epoki Jagiellonów (XV i początek XVI wieku), Lublin 1988 (<i>Paweł Sczaniecki</i>)	135
M. Kłodziej, Podróż stolnika Piotra Tołstoja przez Polskę i Austrię do Włoch 1697–1699, Wrocław 1991 (<i>Artur Kijas</i>)	137
K. Hüblich-Mühle, Der Kontributionskataster der Friderizianischen Landesaufnahme Westpreußens und des Netzedistrikts aus dem Jahre 1772/1773, Zeitschrift für Ostforschung, 39, Jg. 1990, Ht. 1, (<i>Dariusz Łukasiewicz</i>)	138
P. Brown, Świat późnego antyku. Od Marka Aureliusza do Mahometa, Warszawa 1991 (<i>Elżbieta Jastrzębowska</i>)	139
Bernard von Hildesheim und des Zeitalter der Ottonen. Katalog der Ausstellung Hildesheim 1993. Hrsg. v. M. Brandt und A. Eggebrecht, Mainz an Rhein (<i>Jerzy Strzelczyk</i>)	141
B. U. Hucke, Die Abfänge des Klosters Ebstorf und die politische Stellung der Grafen von Schwerin im 12. und 13. Jahrhundert, Jahrbuch für die Geschichte Mittel- und Ostdeutschlands 41 (1993) (<i>Jerzy Strzelczyk</i>)	143
M. Derwich, Benedyktyński klasztor św. Krzyża na Łysej Górze w średniowieczu, Warszawa–Wrocław 1992 (<i>Józef Dobosz</i>)	145
Vera Lex Historiae. Studien zu mittelalterlichen Quellen. Festschrift für Dietrich Kurze zu seinem 65. Geburtstag am 1. Januar 1993. Hrsg. v. S. Jenks, J. Sarnowsky und M.-L. Lauda, Köln–Wien–Weimar (<i>Jerzy Strzelczyk</i>)	147
A. Ziolkowski, The Temples of Mid-Republican Rome and their Historical and Topographical Context, Roma 1992 (<i>Jerzy Kolendo</i>)	149
R. Żereli, Kancelaria biskupów wrocławskich do 1301 roku, Acta Universitatis Wratislaviensis nr 1258, Historia XCII, Wrocław 1991 (<i>Tomasz Jurek</i>)	151
J. Baschet, J. Bonne, J.-C. Schmitt, Les images médiévales (quatre notes critiques), Annales ESC, 1991, mars-avril, nr 2 (<i>Przemysław Mrozowski</i>)	153

Zapiski krytyczne i sprawozdania + Notes critiques

Korai magyar történeti lexikon (9.–14. század), red. Gy. Kristó, P. Engel, F. Makk, Budapest 1994 (<i>R. Grz.</i>)	157
Akta Towarzystwa Historyczno-Literackiego w Paryżu, t. I, Paryż 1991 (<i>G. L.</i>)	157
Димитрийе Богданович, Стара српска книжевост. Историја српске књижевности, књ. 1, Београд 1991 (<i>J. L.</i>)	158
Masaru Araki, Tokumei-no Garu Nendaiki. Dai Ikkan. Hon'yakuto chushaku. Okayama Daigaku Hogaku-kai Zasshi 42/2, 1993; 44/2, 1994 (Masaru Araki, Kronika Galla Anonima, tom pierwszy, tłum. i przypisy. Czasopismo Towarzystwa Prawniczego Uniwersytetu w Okayama (<i>B. K.</i>))	158
K. Elm, Mittelalterforschung in Berlin. Dauer und Wandel. w: Geschichtswissenschaft in Berlin im 19. und 20. Jahrhundert. Persönlichkeiten und Institutionen. Hrsg. v. R. Hanssen und W. Ribbe, Berlin–New York 1992 (<i>J. Strz.</i>)	159
Die Kosmographie des Aethicus, hersg. v. O. Prinz (<i>J. Strz.</i>)	159
Ks. S. Librowski, Katalog realny dokumentów Archiwum Diecezjalnego we Włocławku. Tom pierwszy: lata 1232–1550, Włocławek 1994 (<i>A. Gqs.</i>)	160
Propozycje Konsystorialne w XVI wieku. Omówienie. Teksty polskie, wyd. H. Fokcinski, Rzym 1994 (<i>H. F.</i>)	161
II Rákóczi György levelezéséből 1646–1660, sajtó alá rendezte Izsépy Edit, Budapest 1992 (<i>I. Cz.</i>)	161
The Passion of Saint Ursula (Regnante Domino), transl. by P. Sheinor and M. Thiébaux, Toronto, wyd. 1. 1990, wyd. 2, 1991 (<i>R. Grz.</i>)	161
Л. С. Чекин, „Описание Земель”, анонимный географический трактат второй половины XIII в., Средние Века, Сборник, 56 1993 (<i>J. Strz.</i>)	162

A.-D. von den B r i n c k e n, „Fines terrae”. Die Enden der Erde und der vierte Kontinent auf mittelalterlichen Weltkarten, Hannover 1992 (<i>J. Strz.</i>)	162
I. B o b a, Szent András-Zoerard: lengyel volt-e vagy isztriai?, Magyar Egyháztörténeti, Vázlatok, t. 4, 1992 (druk: 1993) (<i>St. Sro.</i>)	163
A. Bernal P a l a c i o s, Las obras canonicos de Martin de Troppau, Archivum Fratrum Praedicatorum, 61 (1991) (<i>A. Sp.</i>)	163
T. B o r a w s k a, H. R i e t z, Losy biblioteki klasztornej Kartuzów kaszubskich na tle dziejów Kartuzji Paradisi Beatae Mariae, w: Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej, R. 43 (1993) (<i>G. L.</i>)	164
R. S c h n e i d e r, Zentralische und divergierende Tendenzen in der Studienorganisation der Zisterzienser, w: Ex Ipsis Rerum Documentis, Beiträge zur Mediävistik. Festschrift für Harald Zimmermann zum 65. Geburtstag, hrsg. v. K. H e r b e r s, H. H. K o r t ü m und C. S e r v a t i u s, Sigmaringen 1991 (<i>K. K.</i>)	164

In Memoriam

Bernhard Bischoff (1906–1991). (<i>Brygida Kürbis</i>)	167
--	-----

Komunikaty + Communications

„Nauki pomocnicze historii a badania w kręgu kultury pisma” — konferencja naukowa w Kazimierzu Dolnym, 24–26 listopada 1994 r. (<i>Ewa Zielińska</i>)	171
---	-----

SPIS WSPÓŁPRACOWNIKÓW * LISTE DE COLLABORATEURS

	Maria Błaziak, Warszawa	<i>G. L.</i>	Gerard Labuda, Poznań
<i>I. Cz.</i>	Ilona Czamańska, Poznań	<i>J. L.</i>	<u>Jan Leśny</u> , Poznań
	Elżbieta Dąbrowska, Francja		Dariusz Łukasiewicz, Poznań
	Józef Dobosz, Poznań		Witold Molik, Poznań
<i>H. F.</i>	Hieronim Fokciński, Rzym		Przemysław Mrozowski, Warszawa
	Henryk Fros, Kraków		Kazimierz Myśliński, Lublin
<i>A. Gąs.</i>	Antoni Gąsiorowski, Poznań		<u>Marian Plezia</u> , Kraków
<i>R. Grz.</i>	Ryszard Grzesik, Poznań		Karol Marian Pospieszalski, Poznań
	Bożena Hrynkiewicz-Adamskich, Poznań		Jan Prostko-Prostyński, Poznań
	Elżbieta Jastrzębowska, Warszawa		Paweł Sczaniecki, Tyniec
	Tomasz Jurek, Poznań	<i>A. Sp.</i>	Jan Andrzej Spież, Kraków
<i>K. K.</i>	Krzysztof Kaczmarek, Poznań	<i>St. Sro.</i>	Stanisław Sroka, Kraków
	Artur Kijas, Poznań		Ewa Suchodolska, Warszawa
	Maria Koczerska, Warszawa	<i>J. Strz.</i>	Jerzy Strzelczyk, Poznań
	Jerzy Kolendo, Warszawa		Rafał Witkowski, Poznań
<i>B. K.</i>	Brygida Kürbis, Poznań		Ewa Zielińska, Lublin

SPIS ILUSTRACJI * LISTE DES PLANCHES

Do art. E. Dąbrowskiej:

1. Tum pod Łęczycą kolegiata N.P. Marii. Grób nr 1; 1 — ogólny widok grobu; 2 — pierścień z szafirem przewierconym w poprzek; 3 — srebrny krzyż procesyjny, wg A. Abramowicz, A. Nadolski, T. Poklewski	15
2. Włocławek, katedra — grób bp. Macieja z Gołańczy († 1368); 1 — srebrna patena i kielich; 2 — pierścień; 3 — pastorał zdobiony emalią limurzyńską, wg S. Brykczyńskiego	16
3. Włocławek, katedra — grób bp. lubuskiego Apeczko z Ząbkowic († 1352); złoty pierścień z przewierconym szafirem, fot. A. Szczodrak	16
4. Gniezno, katedra, grób arcybiskupi, pastorał z brązu, złożony i cyzelowany ozdobiony koralami, fot. J. Laugda . . .	19
5. Poznań, katedra — grób nr 126: pierścień pieczętny z napisem S(igillum) BOGUPHALI EP(iscopii) POZN(aniensi), fot.L. Perz i S. Maćkowiak	20
6. Poznań, katedra — grób nr 73: kielich, fot. J. Zalewski	21

Do art. J. A. Spieża:

1. Sepultuarium z 1291 r. (Archiwum klasztoru św. Dominika w Bolonii) sygn. Bo: III 72900), s. 11	33
2. Sepultuarium z 1291 r. (Bo: III 72900), s. 32	34
3. Sepultuarium I (Bo: III 72900), s. 77	35
4. Pieczęć penitencjarza papieskiego Marcina Polaka, Wrocław, Archiwum Państwowe — akta zespołu Rep. 125, sygn. 108	40

Do art. B. Kürbis:

1. Ludwik Traube (1861–1907)	74
2. Paul Lehmann (1884–1964)	78
3. Karol Strecker (1866–1945)	80
4. Bernhard Bischoff (1906–1991)	81

Do art. E. Suchodolskiej:

1. Tłok pieczętny Anny z Mycielskich Radziwiłłowej. Zamek królewski w Warszawie, Archiwum, Sfrag. 35. Fot. Maciej Bronarski	90
2. Tłok pieczętny Macieja Radziwiłła. Zamek Królewski w Warszawie, Archiwum, Sfrag. 35. Fot. Maciej Bronarski	91
3. Dokument Macieja Radziwiłła, kasztelana wileńskiego, tytułującego się kawalerem trzech orderów i opiekunem księcia Dominika, Warszawa, 15 VII 1791. AGAD, AR. XI, 183, s. 165	93
4. Pieczęć Macieja Radziwiłła z trzema orderami na dokumencie z 15 lipca 1791 r., AGAD, AR XI, 183, s. 165	94
5. Pieczęć Macieja Radziwiłła z pięcioma orderami na kopercie do listu z 10 kwietnia 1793 r., AGAD, AR IV, kop do nru 144. Fot. Maciej Bronarski	97
6. Pieczęć Macieja Radziwiłła z pięcioma orderami na kopercie listu z 9 listopada 1797 r., odcisnięta tym samym sygnetem co pieczęć na il. 5 z 1793 r., AGAD, AR IV, teka 26, nr 186. Fot. Maciej Bronarski	99

WYDAWNICTWO NAUKOWE PWN
Spółka z o.o.

Ark. Wyd. 25,5. Ark. druk. 22.
Druk ukończono w kwietniu.

SKŁAD: FOTOSKŁAD – AGNIESZKA CHMIELEWSKA, UL. KORYTNICKA 28, 04-085 WARSZAWA
Druk i oprawa: Zakład Poligraficzny, Warszawa, ul. Moszczenicka 2

ISSN 1230-4271

ISBN 83-01-12190-4

